

Функціональний аналіз самостійної роботи підлітків у процесі інструментального навчання

У статті представлений функціональний аналіз самостійної роботи підлітків у процесі інструментального навчання. Серед основних функцій фортепіанного навчально-виконавського навчання підлітків виокремлено: пізнавальну, що сприяє активному, самостійному засвоєнню знань та формуванню творчої особистості; інтегративну, яка передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, із навчально-методичним забезпеченням, із новими технологіями; перевірконо-оцінну, як механізму, що бере участь у формуванні та реалізації способу фортепіанної навчально-виконавської діяльності підлітків й припускає оцінку з точки зору певних художньо-естетичних норм; регулюючу, що забезпечує безпомилкове функціонування фортепіанної навчально-виконавської роботи та виявляється в здійсненні зворотного зв'язку в ході діяльності та можливої корекції майбутньої виконавської діяльності учнів; прогнозуючу, що пов'язана з формуванням і санкціонуванням основної навчальної мети і передбаченням реального результату мистецької діяльності та виявляється в забезпеченні розвитку художньо-образного мислення й загального розвитку підлітків.

Ключові слова: процес інструментального навчання; самостійна робота підлітків; навчально-виховна фортепіанна підготовка підлітків.

Виховання творчої молоді здатної до плідної самостійної роботи є актуальною проблемою сьогодення, тому в процесі відродження української національної школи вона привертає увагу широкого кола педагогів. З цієї позиції актуальність даної проблеми лише зростає, тому, що останнім часом значення людини, як творчого суб'єкта, ставиться в епіцентр суспільного життя на всіх рівнях його функціонування, особливо в той період, коли вона формується та знаходиться в пошуках самостійних шляхів самозростання.

Проблема самостійності особистості досліджувалася в психології багатьма вченими такими як Б.Ананьєв, Д.Богоявленський, Л.Виготський, І.Гальперін, О.Леонт'єв, І.Менчинська, С.Рубінштейн та ін., де самостійність розглядається як здатність особистості систематизувати, планувати й регулювати свою діяльність без безпосереднього постійного керівництва й практичної допомоги з боку керівництва. Основними характеристиками самостійності дослідники визначають саморегуляцію та самоактуалізацію особистості. Психологічні аспекти підготовки до самостійного життя та діяльності показані в дослідженнях В.Когана, І.Кона, А.Менчинського, А.Петровського та інших. Поряд із тим такі дослідники як М.Боришевський, С.Кузікова, С.Карпенчук та інші розглядають психологічні закономірності розвитку самостійності особистості, як один із аспектів виховання самостійності.

Проблема самостійної роботи музикантів розглядаються у працях Л.Арчажникової, В.Белобородової, А.Болгарського, Т.Гризоглазової, К.Завалко, Л.Масол, О.Олексюк, В.Орлова, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, В.Федоришина, Т.Ганько та ін.

Метою статті є проведення функціонального аналізу самостійної фортепіанної навчально-виконавської діяльності підлітків та знаходження шляхів її оптимізації.

Основними функціями самостійної фортепіанної навчально-виконавської діяльності підлітків нами визначені:

1. Пізнавальна, що сприяє активному, самостійному засвоєнню знань учнями та формуванню творчої особистості.

2. Інтегративна, яка передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, із навчально-методичним забезпеченням, із новими технологіями.

3. Перевірконо-оцінна, як механізм, що бере участь у формуванні та реалізації способу фортепіанної навчально-виконавської діяльності й припускає оцінку з точки зору певних художньо-естетичних норм.

4. Регулююча, що забезпечує безпомилкове функціонування фортепіанної навчально-виконавської роботи та виявляється в здійсненні зворотного зв'язку в ході діяльності та можливої корекції майбутньої виконавської діяльності.

5. Прогнозуюча, яка пов'язана з формуванням і санкціонуванням навчальної мети і передбаченням реального результату мистецької діяльності та виявляється в забезпеченні розвитку художньо-образного мислення і розвитку учнів.

Пізнавальна функція сприяє активному, самостійному засвоєнню знань підлітками та загалом, формуванню творчої особистості. З цієї позиції важливою складовою самостійної роботи постає пізнавальний інтерес. Відомо, що засвоєння невідомого спонукає людину до творчої діяльності. При цьому зовнішній вплив відбивається через психічний стан конкретної особи, через її вольові якості, емоції. І засвоєння об'єкта пізнання, і відбиття зовнішнього впливу вимагають активності суб'єкта. Для того, щоб забезпечити ефективний розвиток активності учнів, учителю необхідно створити на уроці таку атмосферу, яка сприяє тому, що цілі навчання стають особистісно значущими для учнів. З цією метою слід створити умови для підвищення інтересу до музичного навчання. Інтереси учнів формуються під час навчання, проявляються в увазі й охоплюють усі процеси – сприйняття, пам'ять, мислення і, відповідно, активізують діяльність особистості. Саме інтерес є передумовою, засобом і результатом навчання учня та метою вчителя.

На думку Г.Щукіної, психологічну природу інтересу складає нерозривний комплекс життєво важливих для особистості процесів. Пробудження інтересу – це всього лише початкова стадія великої роботи з виховання глибокого стійкого інтересу до знань і потреби до самоосвіти. Інтерес в широкому сенсі слова – це спрямованість особистості на вивчення всього нового, оволодіння вміннями, придбання різних навичок. Інтерес до знань – це спрямованість особистості дитини на оволодіння знаннями у тій чи іншій предметній царині [5].

Пізнавальна функція у самостійній навчальній роботі підлітків є важливою тому, що ця робота неможлива без виявлення учнемактивності, яку доречно розглядати як пізнавальну активність. Проблема розвитку пізнавальної активності учнів є однією з актуальних проблем фортепіанного навчання. Це зумовлено тим, що основним завданням початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу є формування активної і творчої особистості. Аналіз праць науковців К.Абульханової-Славської, Б.Ананьєва, О.Леонтєва, А.Петровського, С.Рубінштейна, а також педагогів В.Лозової, О.Пиндик, Т.Шамової та ін., свідчить про те, що без активного пізнання учнів неможливо привчити до систематичної самостійної праці.

Інтегративна функція передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, із навчально-методичним забезпеченням, із новими технологіями. У нових соціально-економічних умовах зростає значення інтеграції освіти, яка розкриває перед вчителем та учнями нові педагогічні можливості й перспективи. Активне використання інтегрованих знань вимагає від суб'єктів навчального процесу здатності до комплексного бачення освітніх процесів, розуміння проблематики міжпредметної інтеграції, яка є основою мистецького навчання. Поняття інтеграції сьогодні стає провідною педагогічною категорією, яка визначає ряд суттєвих професійних дій вчителя та учнів.

Інтеграція музичного навчання передбачає створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, із навчально-методичним забезпеченням, із новими технологіями. Поняття «інтеграція» походить від латинського *integratio*, що у перекладі означає «відновлення», «поповнення» і тлумачиться, як об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжуються ускладненням і зміцненням зв'язків і відношень між ними [2, 54]. Категорію інтеграції пов'язують з виникненням якісно нових аспектів, трансформацією об'єктів, які з'являються у результаті утворення та взаємопроникнення істотних зв'язків між предметами, процесами,

явищами і визначають їх функціонування. Особливе значення інтеграційної функції пов'язано з тим, що музично-освіта об'єднує психолого-педагогічну, музично-виконавську, методичну підготовку учнів, що дозволяє їх спрямувати до інноваційної діяльності, здійснення якої повинно бути спрямовано на уміння самостійно інтегрувати ці здобуті знання, вміння й навички.

Перевірко-оцінна функція бере участь у формуванні та реалізації способу фортепіанної навчально-виконавської діяльності й припускає оцінку з точки зору певних художньо-естетичних норм. Адже в процесі навчальної діяльності особистість не лише пізнає себе, а й розвиває власне світорозуміння і підвищує рівень своєї соціалізації, оскільки пізнання, перетворення й оцінювання оточуючої дійсності є фундаментальною потребою людини. Ця важлива функція зумовлює потреби людини в теоретичних і практичних формах пізнання, пов'язаних з його об'єктивними інтенціями; переломлюючись крізь призму свідомості, створює власну картину світу, в ході чого й формуються нові знання.

Перевірко-оцінна функція у спільній діяльності вчителя та учнів уможливує з'ясування результативності навчального процесу, отримання відомостей про рівень як загального розвитку певної групи учнів, так і індивідуального розвитку кожного школяра, забезпечення зворотнього зв'язку в ході вивчення предметів мистецького циклу. На цьому тлі здійснюється управління навчальною діяльністю учнів, а також аналіз ефективності педагогічного впливу. Оцінювання, яке здійснює вчитель музичного мистецтва відображає результати навчальної роботи школярів для визначення ходи, розвитку самого процесу художньо-музичного навчання. Під час виконання школярами проблемних, ситуативних, творчих навчальних завдань тощо, вчитель музики отримує певну процесуальну інформацію, що є інформативно наповненою порівняно з відомостями про результати навчальної діяльності учнів [4, 63].

Регулююча функція забезпечує безпомилкове функціонування фортепіанної навчально-виконавської роботи підлітків та виявляється в здійсненні зворотного зв'язку в ході мистецької діяльності та можливої корекції майбутньої виконавської діяльності. Активне використання регулюючої функції стверджує системний погляд на природу художньої комунікації (М.Каган), який дозволяє вченим розглядати з цих позицій феноменологію музичної комунікації. Основними її складовими є музична творчість, музичний твір та музичне сприйняття, одночасно «музична комунікація виступає як підсистема систем більш високого порядку, таких як художня культура суспільства та його духовна культура» [3, 4].

Регулююча функція дає можливість спрямовувати спільну діяльність вчителя музики та учнів, здійснену на підґрунті діагностики, на виявлення поточних результатів навчальної діяльності школярів у ході загальномузичного розвитку. Тому за допомогою регулюючої функції стає можливим змінювати негативне відношення школярів до музичного мистецтва на зацікавленість, захоплення як музичними взірцями, так і навчальною діяльністю інших художньо-музичних дисциплін. Широке використання регулюючої функції дозволяє спрямовувати школярів до застосування комп'ютеру та мультимедійного середовища в пізнавально-самостійній діяльності. Так створений учнем певний символ, що представляє його особистість у мультимедійному середовищі є посередником між ним і певними об'єктами. Відповідальність за вчинки створеного символу, його вигляд і статус, спонукає учнів до самоконтролю, самоаналізу, самоорганізації. Водночас образ учня, що представлений певним символом є таким, що знаходиться на одному ієрархічному щаблі з іншими учнями, що виступає в комунікативному процесі активним суб'єктом. Це дозволяє учню вільно спілкуватись як з іншими учнями, так із вчителем музичного мистецтва, адекватно сприймати поради та зауваження. При цьому вчитель музики має можливість коректно, поступово спрямовувати учня до вірного вирішення навчального завдання спонукаючи його до саморозвитку.

Прогнозуюча функція пов'язана з формуванням і санкціонуванням навчальної мети і передбаченням реального результату мистецької діяльності та виявляється в забезпеченні

розвитку художньо-образного мислення і загального розвитку підлітків. Прогностична функція дозволяє не лише здійснювати поточну навчальну діяльність учнів, а й прогнозувати подальший індивідуальний розвиток кожного школяра. З'ясування перспектив загальномузичного розвитку учнів передбачає внесення відповідних змін до ходи проведення занять, що полягають у застосуванні методів і форм навчання спрямованих на вирішення певної навчальної проблеми з орієнтацією на визначений результат. Саме процес прогнозування створює передумови для підвищення успішності школярів, забезпечення необхідної наочності, підвищення мотивації до вивчення національної та всесвітньої музичної культури. Прослідковуючи перспективи певного розвитку школярів можна побачити, що заздалегідь визначений результат не є кінцевим. Це скоріше запланований «пункт», що далі дозволить перейти до наступного шаблю з визначеними навчальними завданнями.

Загалом, застосування прогностичної функції дозволяє більш ефективно здійснювати процес формування цілісної особистості школяра, вивчати його індивідуальні здібності й нахили. Спираючись на результати поточного оцінювання учнів, викладач музики має змогу здійснювати індивідуальну корекцію загальномузичного розвитку особистості кожного школяра, що допоможе спрямовувати здібних учнів до саморозвитку, а учнів із низькими показниками спонукати до ґрунтовного засвоєння певних знань і вмій.

Отже, функціональний аналіз самостійної фортепіанної навчально-виконавської роботи підлітків дозволив визначити ефективні шляхи її оптимізації з урахуванням основних системотворчих принципів побудови відкритої мистецької освіти, зокрема: неперервності, системності, гуманізації, варіативності, гнучкості і мобільності, а також раціонального поєднання самостійності й творчої активності у мистецькій діяльності.

Література

1. Абдуллин Э.Б. Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования / Едуард Борисович Абдуллин. – М.: Прометей (МГПУ), 1990. – 188 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Каган М.С. Музыка в мире искусства / М.С. Каган. – СПб, 1996. – 232 с.
4. Козир А.В. Концептуальні засади формування основ професійної майстерності майбутніх учителів музики: навч.-метод. посібник. – / Алла Володимирівна Козир. – К.: НПУ, 2007. – 187 с.
5. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащегося в учебном процессе. / Г.И. Щукина. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.

У Цзяньцінь – аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

U Jianqing

Functional analysis of self-conductive work of adolescents in the instrumental education process

The article presents a functional analysis of independent work of adolescents in the process of instrumental learning. Among the main functions of piano teaching and learning instruction of adolescents is distinguished: cognitive, which promotes active, independent learning of knowledge and the formation of a creative person; integrative, which provides for the creation of fundamentally new educational information with the appropriate structuring of educational material, with educational and methodological support, with new technologies; verifiably evaluated as a mechanism involved in the formation and implementation of a method of piano teaching and performance of adolescents and involves an assessment from the point of view of certain artistic and aesthetic norms; regulating that ensures the unmistakable functioning of piano teaching and performing work and manifests itself in the implementation of feedback in the course of activity and possible correction of future performance of students; predicting that it is connected with the formation and sanctioning of the main educational goal and prediction of the real result of artistic activity and is manifested in ensuring the development of artistic thinking and the general development of adolescents.

The functional analysis of independent piano teaching and performing work of adolescents allowed to determine effective ways of its optimization taking into account the main system-forming principles of constructing open art education, in particular: continuity, systemicity, humanization, variability, flexibility and mobility, as well as a rational combination of autonomy and creative activity in artistic activity.

Keywords: independent work of adolescents; process of instrumental training; piano teaching and instructional education of adolescents.

References

1. Abdullin, E.B. (1990). *Metodologicheskoy analiz problem muzykalnoy pedagogiki v sisteme vuzovskogo obrazovaniya* [Methodological analysis of problems of musical pedagogy in the system of higher education]. Moscow: Prometey (MGPU). 188 p. [in Russian].

2. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid. 376 p. [in Ukrainian].

3. Kagan, M. S. (1996) *Muzyka v mire iskusstva* [Music in the world of art]. St. Petersburg. 232 p. [in Russian].

4. Kozyr, A. V. (2007). *Kontseptualni zasady formuvannya osnov profesiinoi maisternosti maibutnikh uchyteliv muzyky: navch.-metod. posibnyk* [Conceptual foundations for the formation of the basics of professional mastery of future music teachers: teaching method. manual.]. Kyiv: NPU M. Dragomanov. 187 p. [in Ukrainian]

5. Shchukina, G. I. (1979). *Aktivizatsiya poznavatelnoy deyatelnosti uchashegosya v uchebnoy protsesse*. [Activating the cognitive activity of the student in the educational process. Moscow: Prosveshchenie. 160 p. [in Russian].

U Jianqing, Postgraduate Student at the Faculty of Arts named after Anatolii Avdiievskyi, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)